

Đánh Giá Lời Nói

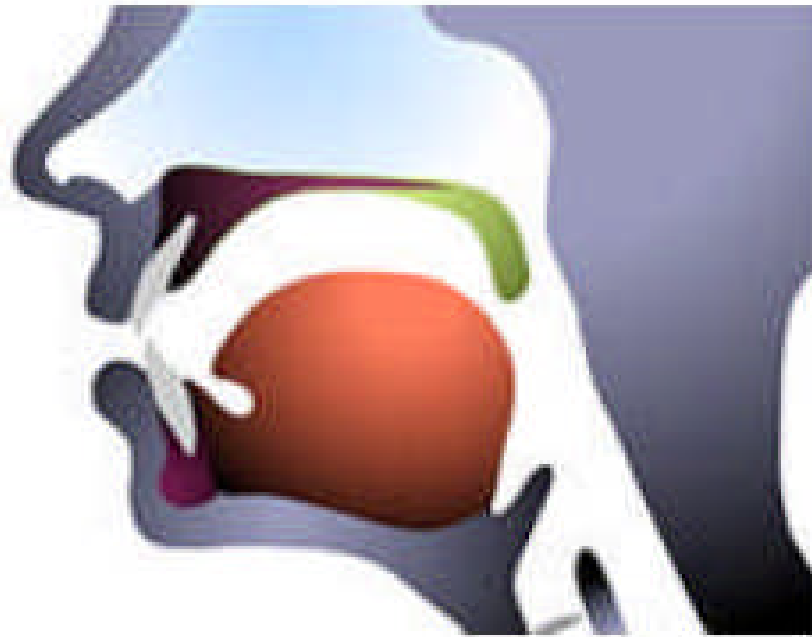
Phạm Thùy Giang, MA CCC-SLP

Chuyên Gia Âm Ngữ Trị Liệu

Đại Học Minnesota, Hoa Kỳ

Định Nghĩa

- Lời nói
 - Phối hợp hệ thống hô hấp, giọng nói và bắp cơ miệng lưỡi để phát âm
- Âm vị
 - Phân loại phụ âm theo vị trí, phương thức, và thanh rung
 - Phân loại nguyên âm theo lưỡi cao, phía trước, và tròn

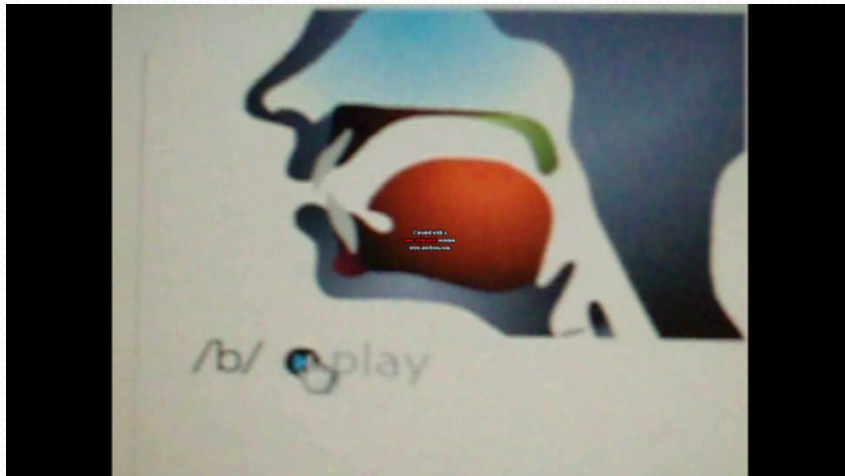
<http://www.uiowa.edu/~acadtech/phonetics/#>

Kathryn Kohnert, 2009

Các Âm Tiếng Việt

		Âm đầu							Âm cuối			
Vị trí Phương thức		Môi	Răng môi	Răng	Sau răng	Cong lưỡi	Vòm cứng	Vòm mềm	Họng	Môi	Âm răng	Vòm mềm
Nỗ/Tắc	Rung	b			đ				?			
	Không rung			t		tr	ch	k, c		p	t	k, c
	Bật hơi			th								
Mũi		m			n		nh	ng		m	n	ng
Xát	Rung		v			r		g				
	Không rung		ph		x	s		kh	h			
Bán nguyên âm		qu			l		d, gi					

Phát Âm /b/

Bộ phận miệng

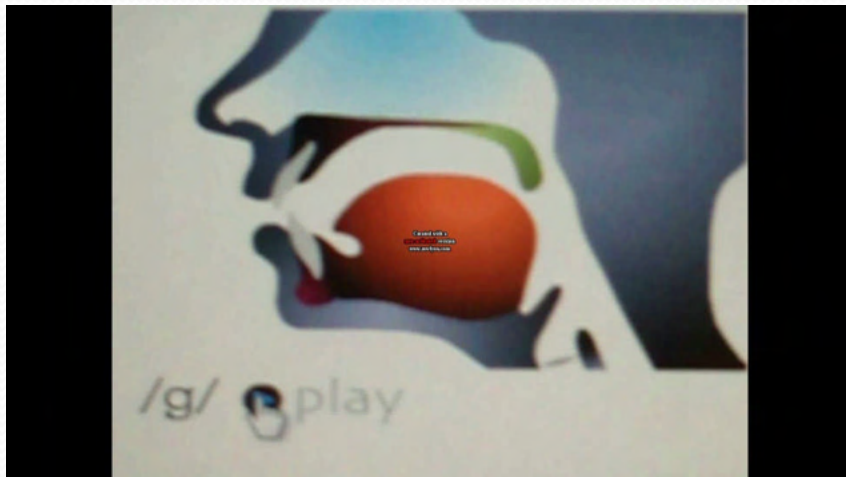
- Môi khép
- Lưỡi nằm
- Vòm mềm đưa lên để hơi ra ở miệng
- Dây thanh rung

Cách phát âm

- Phương thức: tắc
- Vị trí: môi
- Thanh rung

<http://www.uiowa.edu/~acadtech/phonetics/>

Phát Âm /g/

Cách phát âm

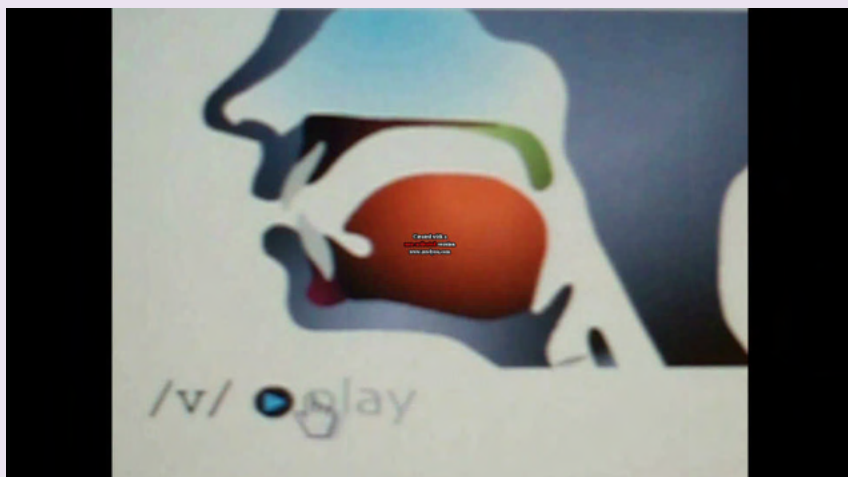
- Phương thức: xát
- Vị trí: vòm mềm
- Thanh rung

Bộ phận miệng

- Hai môi mở
- Phía sau lưỡi đưa lên đụng vòm mềm
- Vòm mềm đưa lên để hơi ra ổ miệng
- Dây thanh rung

<http://www.uiowa.edu/~acadtech/phonetics/>

Phát Âm /v/: Xin quý vị ghi

?Cách phát âm

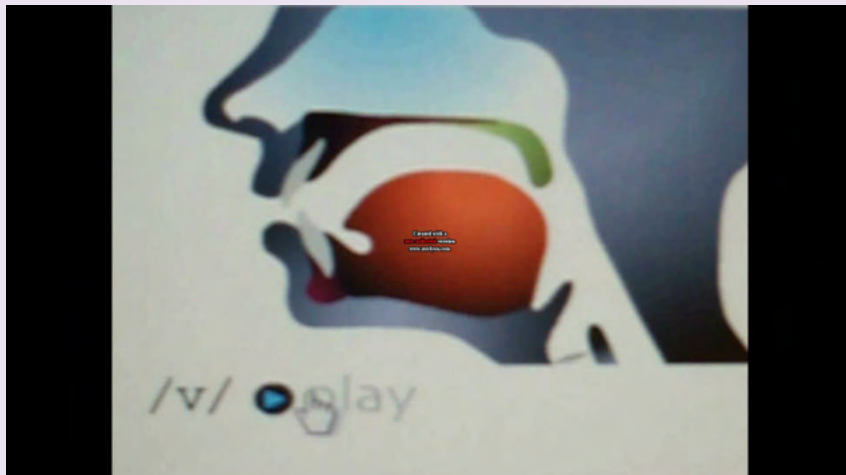
- Phương thức
- Vị trí
- Thanh

?Bộ phận miệng

- Môi
- Răng
- Lưỡi
- Vòm mềm
- Dây thanh

<http://www.uiowa.edu/~acadtech/phonetics/>

Phát Âm /v/

Bộ phận miệng

- Răng trên môi
- Lưỡi nằm
- Vòm mềm đưa lên
- Dây thanh rung

Cách phát âm

- Phương thức: xát
- Vị trí: răng môi
- Thanh: rung

<http://www.uiowa.edu/~acadtech/phonetics/>

Sơ đồ này thiếu những gì?

<i>Âm vị</i>	<i>Vị trí</i>	<i>Phương thức</i>	<i>Thanh rung</i>
s (xinh, xe)	Sau răng		
	Hai môi	Mũi	+
k (kéo, cà)	Vòm mềm		-
t (tim)			

Sơ đồ này thiếu những gì?

<i>Âm vị</i>	<i>Vị trí</i>	<i>Phương thức</i>	<i>Thanh rung</i>
s (xinh, xe)	Sau răng	Xát	-
m (mẹ, má)	Hai môi	Mũi	+
k (kéo, cắt)	Vòm mềm	Tắc	-
t (tim)	Răng	Tắc	-

Rối Loạn Lời Nói

Âm Nói

Nói lắp

Nguyên Nhân
Không Rõ

Nguyên Nhân
Thể Chất

Khiếm Thính

Kết Cấu Miệng:
Hở Vòm Miệng

Chức Năng Bắp Cơ:
Bại Não

Yếu Tố Phát Âm

- Cách phát âm sai

- Méo mó
- Thay thế: “ch” thành “s”
- Bỏ đi: “con” thành “on”
- Thêm vào: “túi” thành “tuối”

- Số lượng phát âm sai

“ô na on i sợ dớ bố mẹ”
Hôm nay con đi chợ với bố mẹ.

“sa mẹ ăn sè buổi siêu”
Cha mẹ ăn chè buổi chiều.

- Dễ hiểu

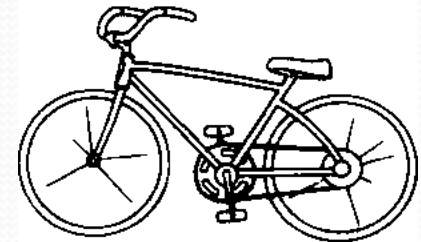
Ổn định: “sa mẹ ăn sè buổi siêu”

Bất ổn: “sa mẹ ăn tè buổi thiều”

- Hoàn cảnh

Không rõ: “e ạp”

Rõ: “e ạp”

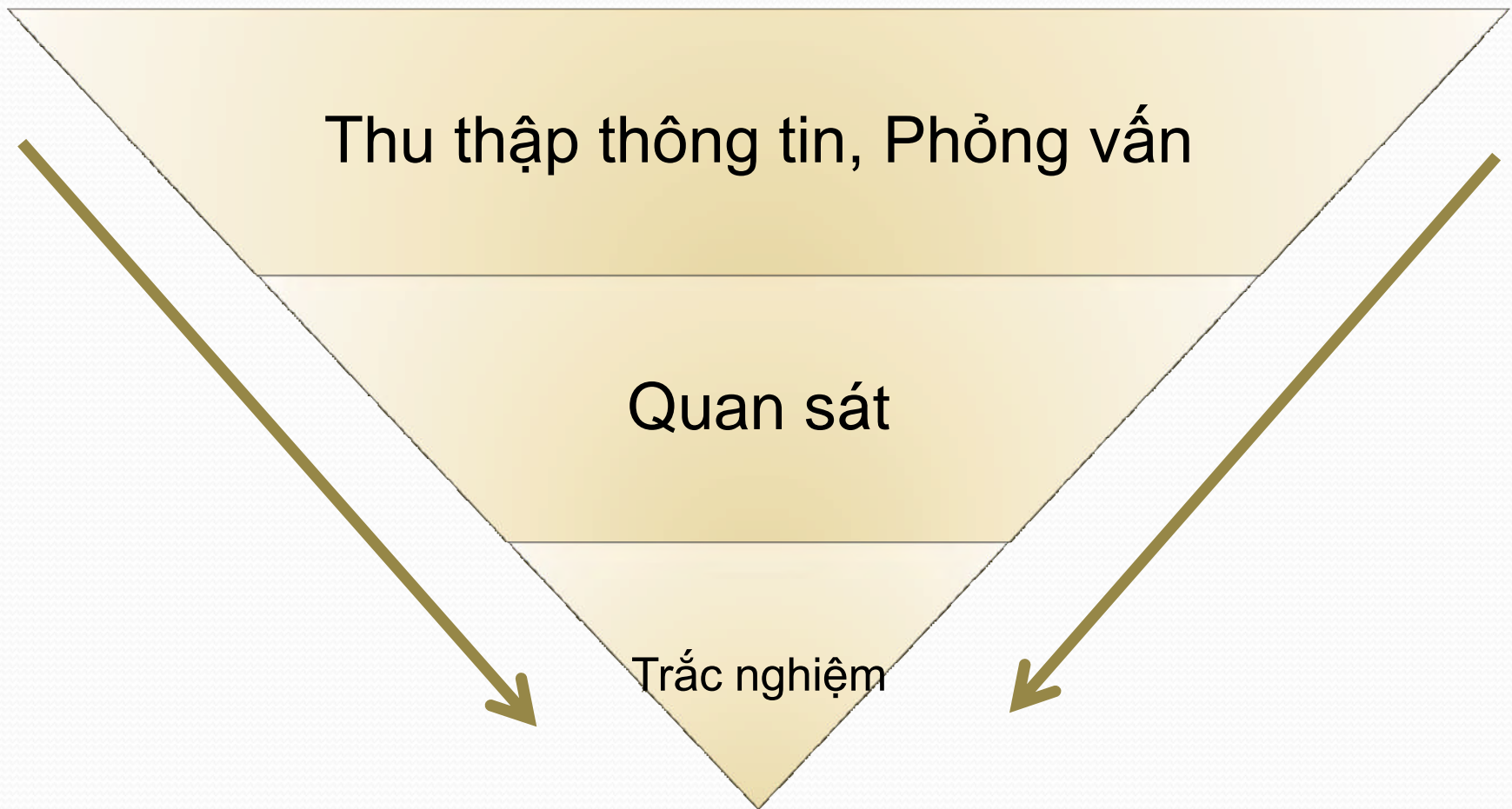
Đánh Giá

Câu hỏi chính:

Trẻ có bị rối loạn hay không để cần đến sự điều trị?

1. Trẻ có những ưu điểm và khuyết điểm nào?
2. Khả năng của trẻ hiện ở mức độ nào?
3. Chúng ta mong muốn trẻ phát triển đến mức độ nào?
4. Làm sao giúp trẻ đạt được mức độ ấy?

Quá Trình Đánh Giá

Owens, 2004

Thu Thập Thông Tin

- Tiền sử của trẻ
 - Sức khỏe (viêm tai, cảm cúm)
 - Dinh dưỡng
 - Mốc phát triển lời nói (bập bẹ, nói líu nhíu)
- Kết quả trắc nghiệm về thính giác
- Hồ sơ y tế

Quan Sát

- Lời nói của trẻ có ảnh hưởng tiêu cực trên đời sống hằng ngày và trên sự phát triển ngôn ngữ, xã hội và học đường của trẻ không?
 - Lời nói của trẻ có dễ hiểu đối với người quen không? Đối với người ngoài?
 - Trẻ có bị chọc ghẹo không?
 - Điểm của trẻ có bị ảnh hưởng không?
 - Trẻ có giới hạn tiếp xúc với người khác do lời nói của mình không?

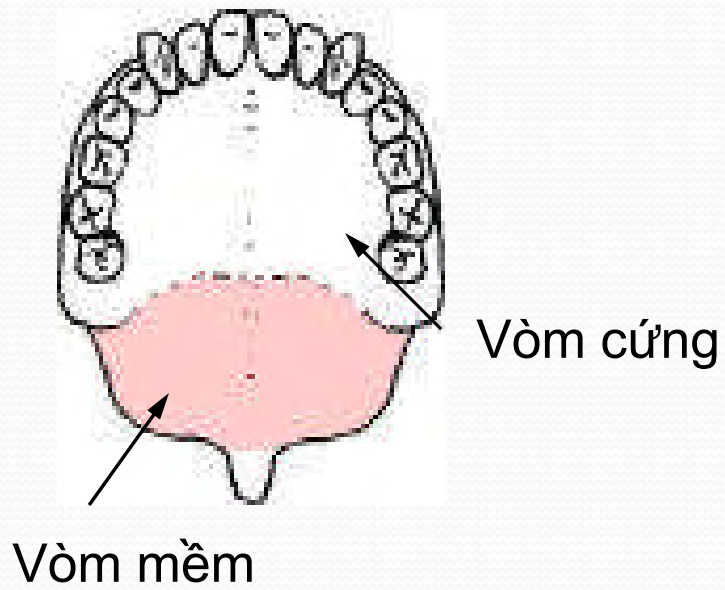
Trắc Nghiệm

- Bộ phận miệng
- Khả năng phát âm
 - Từ đơn
 - Nguyên câu
 - Đoạn
- Khả năng bắt chước

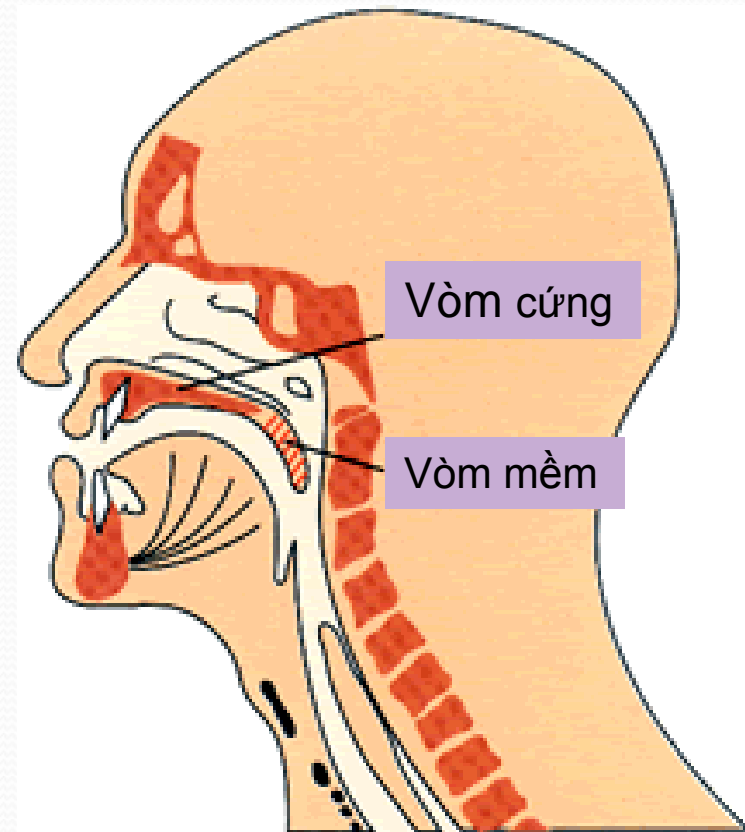
Trắc Nghiệm: Bộ Phận Miệng

- Để chuẩn bị trắc nghiệm bộ phận miệng của trẻ em rối loạn về lời nói, nên quan sát bộ phận miệng của 5-10 người bình thường trước.
- Tài liệu: đèn pin, găng tay, cây/muỗng để giữ lưỡi xuống, ống hút

Bộ Phận Miệng

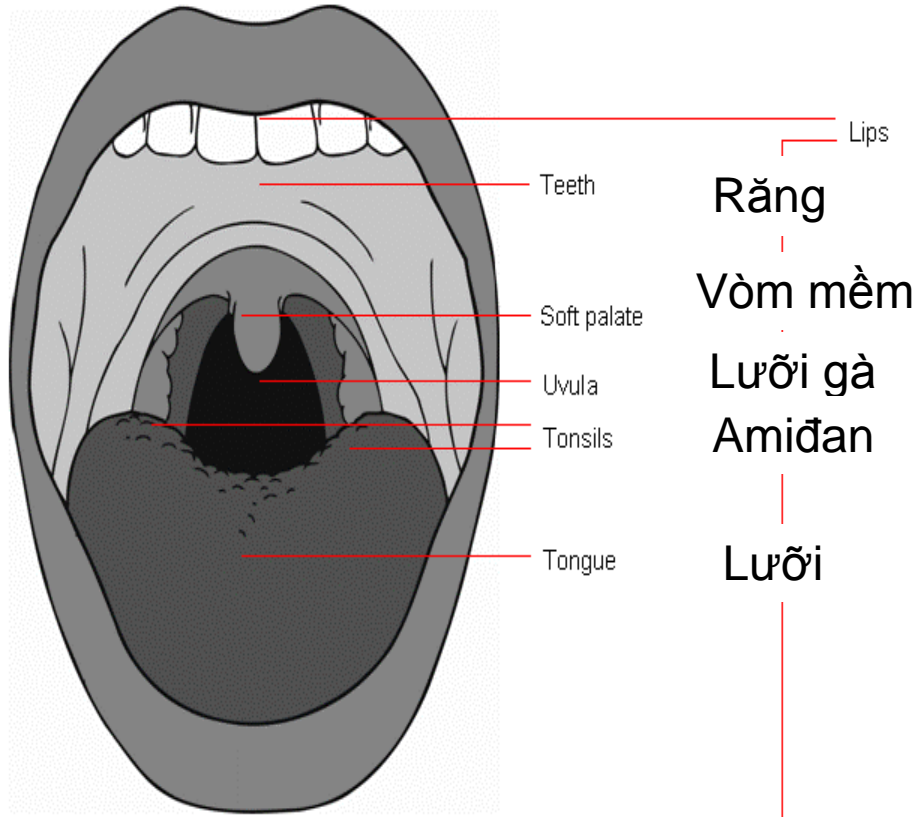
Kết Cấu Vòm Miệng

Kathryn Kohnert, 2009

Kiểm tra

- Môi
- Răng
- Lưỡi
- Vòm cứng
- Vòm mềm và cổ họng

Môi

Răng

Vòm mềm

Lưỡi gà

Amiđan

Lưỡi

Môi

Kiểm tra sức và chức năng

- Kiểm tra sức và chức năng của môi
- Hai môi khép lại khi thở bình thường
- Chu ra để nói âm 'u'.
- Môi khép lại kín để nói 'b' và 'm'.
- Phối hợp môi nhanh:
Nói 'b' 10 lần nhanh

Hàm Răng

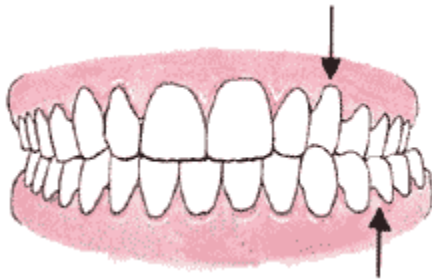

Hàm răng trên chu
ra quá nhiều

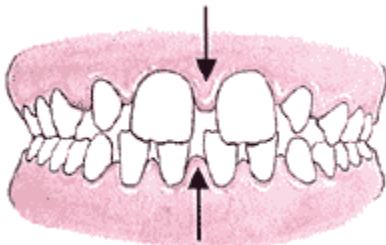

Hàm răng dưới chu
ra quá nhiều

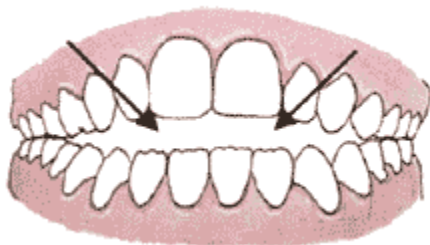
Răng

Kín răng: Mỗi răng trên đứng lên răng dưới

Hở răng: có thể ảnh hưởng đến những âm xát như 's' và 'z'.

Hở hai hàm răng: Trẻ có thể khó phát âm những âm môi như 'b' và 'm'.

Hình từ www.dr Vandenberg.com/files/findyoursmile.mv

Lưỡi

- Lên, xuống
- Qua hai bên miệng
- Lưỡi đầu đụng ngạc cứng (sau răng)
Nói ‘đờ’ 10 lần nhanh
- Sau lưỡi đụng vòm mềm
Nói ‘cờ’ 10 lần nhanh

Vòm Cứng & Vòm Mềm

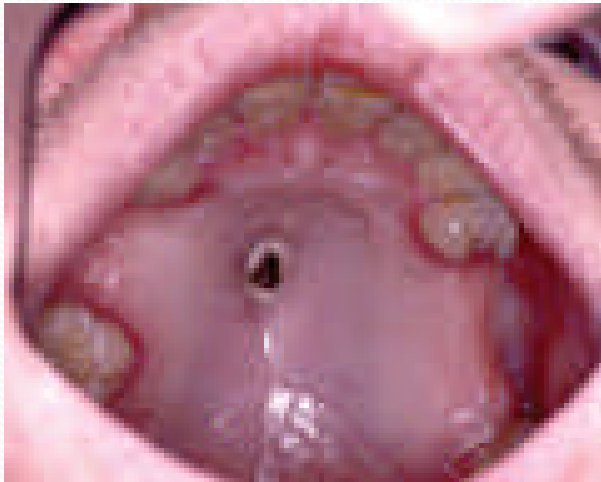
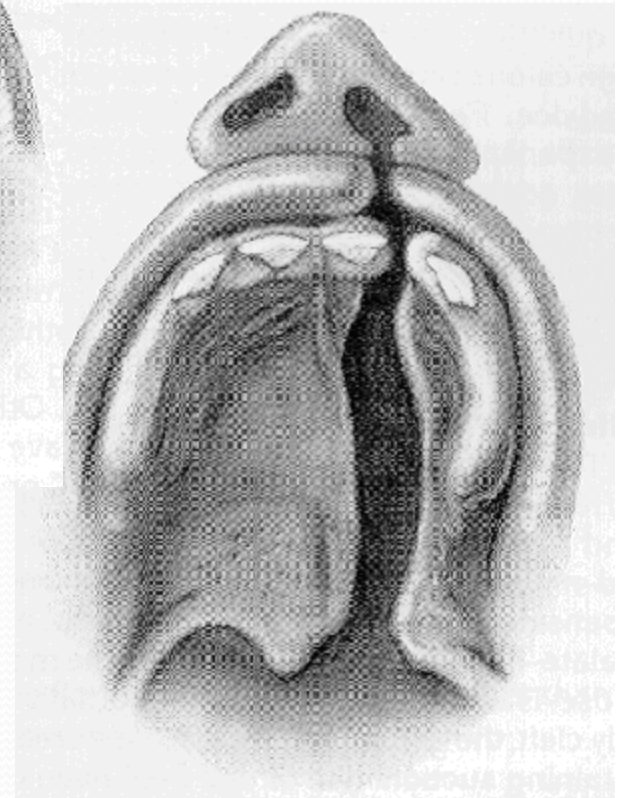
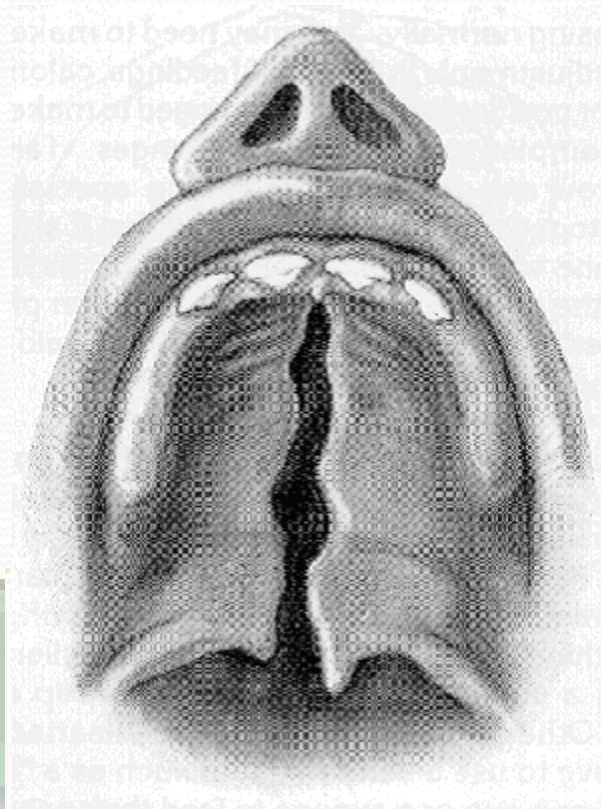
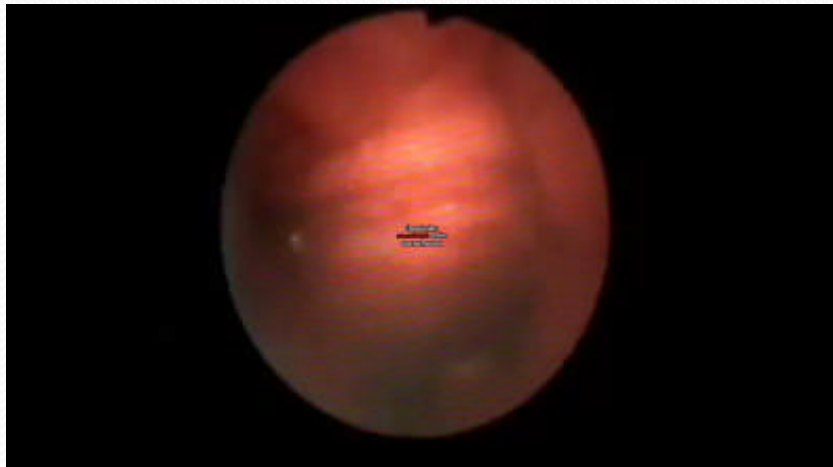
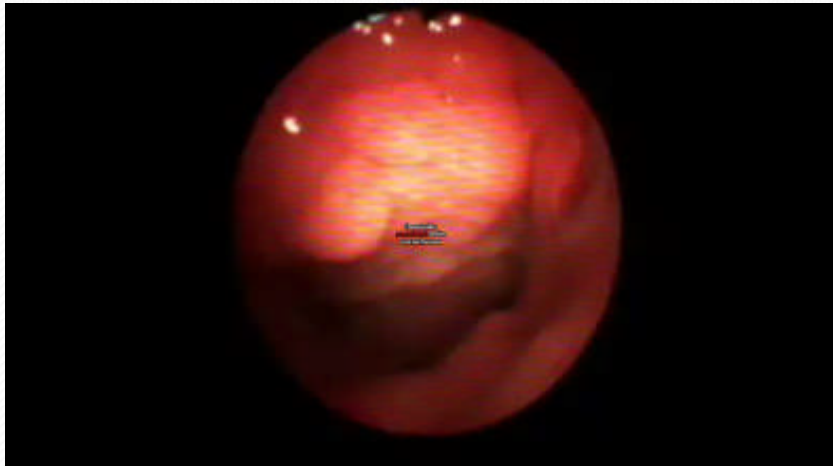

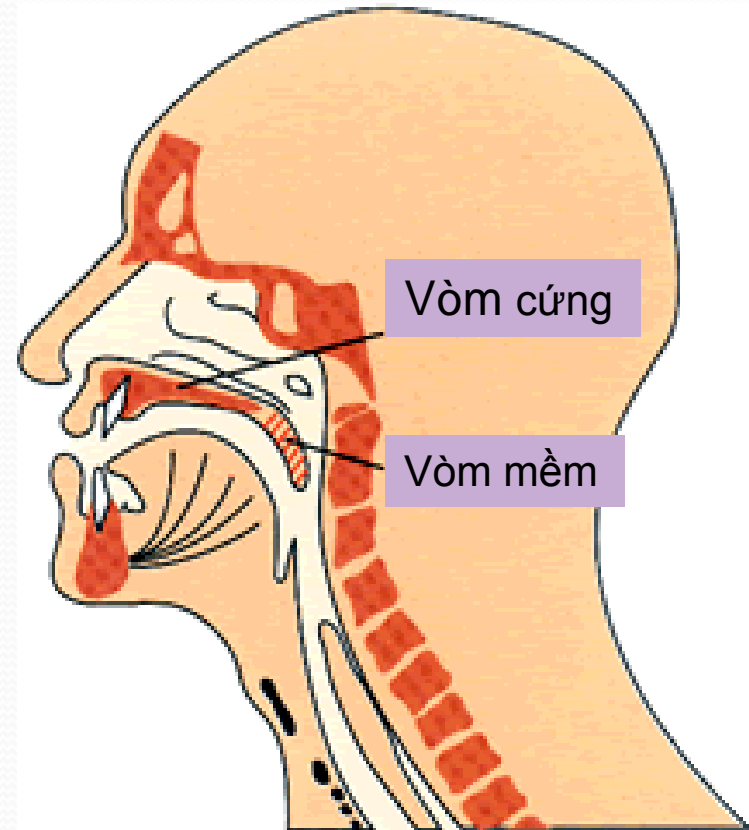
Figure 1. Central fistula in the anterior region of hard palate on the left.

Hở Vòm Miệng: Lời Nói

Xem phim VPI & VPI 2

Vòm Mềm

Lưỡi gà chia làm hai - có thể có vấn đề với bắp cơ vòm mềm.

Figure Patient's palate photograph, obtained in phonation, shows uvula's deviation to the right, due to left hemipalate palsy.

Lưỡi gà bị xéo qua một bên khi nói 'a' - có thể có liên quan đến dây thần kinh.

Đánh Giá Âm Nói

- Từ đơn
- Nguyên câu

Phân Tích Từ Đơn

Dự án Giáo dục Đại học II
Khoa Giáo dục Đặc biệt - Trường ĐHSP Hà Nội

Cách phát âm của trẻ

1	Voi	
2	Mũi	
3	Cây	
4	Chuột	
5	Ghế	
6	Hoa	
7	Ma	
8	Khoai (tây)	
9	Thuyền/ tàu	
10	Con Nhện	
11	Giường	
12	Bướm	
13	Ruồi	
14	Núi	
15	Con rắn	
16	Dao	
17	Trái tim/ Tim	
18	Kiến	
19	Hình	
20	Xe lửa	
21	Nhà	
22	Đồng hồ	
23	Quạt	
24	Tay	
25	Con ngựa	
26	La	
27	Chụp	
28	Khóc	
29	Pháo	

Phân tích

Âm đầu		Âm cuối	Thanh điệu
b	ph	p	á
t	ng	t	à
th	s, x	k	ả
đ	r	m	ã
tr	kh	n	ạ
ch	g	ng	a
k, c	h		
m	qu		
n	l		
nh	v		
gi, d			

Bộ phận miệng

1. Môi (chu ra, cười):
2. Lưỡi (lên, xuống, hai bên, hai bên nhanh, ngắn):
3. Răng:
4. Vòm miệng, họng:

Xem các đơn ở 'Tài liệu thực hành'

Cách phát âm của trẻ

1	Voi	boi
2	Mũi	ũi
3	Cây	cây
4	Chuột	đuột
5	Ghế	ghế
6	Hoa	
7	Ma	ma
8	Khoai (tây)	
9	Thuyền/ tàu	huyền
10	Con Nhện	bện
11	Giường	giường
12	Bướm	bướm
13	Ruồi	
14	Núi	
15	Con rắn	đon đấng
16	Dao	tao
17	Trái tim/ Tim	tái chim
18	Kiến	kiến
19	Hình	
20	Xe lửa	
21	Nhà	nà
22	Đồng hồ	đền hồ
23	Quạt	tuạt
24	Tay	tay
25	Con ngựa	nựa
26	La	la
27	Chụp	
28	Khóc	
29	Pháo	

Phân tích

Âm đầu		Âm cuối	Thanh điệu
b	ph	p	á
t	ng	t	à
th	s, x	k	ả
đ	r	m	ã
tr	kh	n	ạ
ch	g	ng	a
k, c	h		
m	qu		
n	l		
nh	v		
gi, d			

Phân tích: Theo cách phát âm của trẻ (bên trái), ghi cách phát âm mỗi âm trong sơ đồ bên phải.

Xem các đơn ở 'Tài liệu thực hành'

Cách phát âm của trẻ

1	Voi	boi
2	Mũi	ũi
3	Cây	cây
4	Chuột	đuột
5	Ghế	ghế
6	Hoa	
7	Ma	ma
8	Khoai (tây)	
9	Thuyền/ tàu	huyền
10	Con Nhện	bện
11	Giường	giường
12	Bướm	bướm
13	Ruồi	
14	Núi	
15	Con rắn	đon đấng
16	Dao	tao
17	Trái tim/ Tim	tái chim
18	Kiến	kiến
19	Hình	
20	Xe lửa	
21	Nhà	nà
22	Đồng hồ	đền hồ
23	Quạt	tuạt
24	Tay	tay
25	Con ngựa	nựa
26	La	la
27	Chụp	
28	Khóc	
29	Pháo	

Phân tích

Âm đầu		Âm cuối	Thanh điệu
b b	ph ?	p ?	á á
t t	ng n	t t	à à
th h	s, x ?	k ?	ả ?
đ đ	r đ	m m	ã ã
tr t	kh ?	n n	ạ ạ
ch đ	g g	ng ng	a a
k, c c	h ?		
m m	qu tu		
n ?	l l		
nh n	v b		
gi, d gi			

Xem các đơn ở 'Tài liệu thực hành'

Phân Tích Câu Ngắn

- Nhiều lúc trẻ em phát âm các âm trong từ đơn được, nhưng không phát âm rõ khi nói nguyên câu.
- Quý vị sẽ nghe người đàn ông nói với một cháu trai 4 tuổi. Người đàn ông nói câu ngắn và cậu bé bắt chước.
- Xin quý vị ghi mỗi câu nói của cậu bé theo cách phát âm.
- Ghi xong, phân tích cách phát âm đầu, âm cuối, và thanh điệu của cậu.

A Mẫu (người lớn)

B Lời bắt chước (trẻ em)

1 Chị đi học chưa.

tị đi học tư.

2 Chưa tô màu cái lá

tư tô màu cái lá.

3 Em vẽ quả táo.

Em phé quá táo.

4 Cái lá màu gì?

Cái lá bầu giòi?

5 Nhớ nhé bố?

Dớ é bố?

6 Con gấu

To áu

7 Màu đen

Màu đây.

8 Một

Bộ

9 Màu trắng

Màu tá

10 Hình tròn

Hơi tò

Phân tích

Âm đầu		Âm cuối	Thanh điệu
b	ph	p	á
t	ng	t	à
th	s, x	k	ả
đ	r	m	ã
tr	kh	n	ạ
ch	g	ng	a
k, c	h		
m	qu		
n	l		
nh	v		
gi, d			

Phân tích: Theo cách phát âm của trẻ (bên trái), ghi cách phát âm mỗi âm trong sơ đồ bên phải.

A Mẫu (người lớn)

B Lời bắt chước (trẻ em)

1 Chị đi học chưa.

tị đi học tư.

2 Chưa tô màu cái lá

tư tô màu cái lá.

3 Em vẽ quả táo.

Em phé quá táo.

4 Cái lá màu gì?

Cái lá bầu giòi?

5 Nhớ nhé bố?

Dớ é bố?

6 Con gấu

To áu

7 Màu đen

Màu đây.

8 Một

Bộ

9 Màu trắng

Màu tá

10 Hình tròn

Hơi tò

Phân tích

Âm đầu		Âm cuối	Thanh điệu
b b	ph ?	p ?	á á
t t	ng ?	t Ø	à à
th ?	s, x ?	k ?	ả á
đ đ	r ?	m m	ã á
tr t	kh ?	n Ø	ạ ạ
ch t	g Ø	ng Ø	a a
k, c c, t	h h		
m m, b	qu qu		
n ?	l l		
nh d, Ø	v ph		
gi, d gi			